

této kapitoly jsou přitom východiskem každého atribučního výzkumu — atribuce jsou vždy sociálně či kulturně rozdílné vysvětlovací vzory. To platí i pro autorem preferovaný koncept sociální reprezentace, který se ukazuje jako vhodný pro analýzu atribučního chování. V dalším textu jsou prezentovány práce, v nichž subjektivní výkladové vzory jsou využívány k vysvětlení takových jevů jako je chudoba a bláhobyt, nezaměstnanost či rasová nenávisť.

V závěrečné kapitole je navržený integrační pokus čtyř vysvětlovacích rovin prezentován jako projekt budoucího výzkumu. Je zřejmé, že takový výzkum by byl přínosný pro další rozpracování atribučních teorií a snad i pro přesnější vysvětlení vybraných jevů z atribučního hlediska.

I. Koplíková

Shaver, K. G.: The attribution of blame. Causality, responsibility, and blameworthiness. New York, Springer Verlag 1985, 192 s.

Relativně novou oblastí sociální psychologie se v posledních dvaceti letech stala oblast atribučních výzkumů. Příspěvkem k této problematice je i recenzovaná monografie, která je věnována speciálním otázkám atribučních procesů — atribuci viny.

Atribuce viny je v práci spojována s percepcí kauzality a atribucí odpovědnosti. Svě úvahy autor začíná analýzou percepcce kauzality a poukazuje na složitost možných příčin vedoucích k různým důsledkům. Systematický přehled atribučních teorií však v práci chybí. Kromě krátkého odkazu na práce průkopníka atribučních teorií F. Heidera autor hlouběji analyzuje pouze práce H. Kelleye.

Od analýzy mechanismů kauzální atribuce autor přechází k diskusi otázek odpovědnosti. Jako chybné hodnotí ztotožňování příčinnosti s odpovědností a uvádí, že příčinnost je obvykle pouze jedním z několika aspektů, na jejichž základě lze vyslovit soud o odpovědnosti. Autor uvádí, že pojem odpovědnosti je velmi složitý a používá se k vymezení různých jevů. Podrobněji se zabývá otázkami morální odpovědnosti a připomíná, že lidé mohou být morálně odpovědní nejen za své činy, ale i za svou pasivitu, která může vést k sociálně nežádoucím jevům. Zvláštní pozornost autor věnuje klíčové úloze percepcce intencionality činu v atribuci odpovědnosti. Právě intencionalita činu je nejdůležitějším momentem, který lidé berou v úvahu při hodnocení odpovědnosti. Je však zřejmé, že lidé mají často tendenci připisovat druhým odpovědnost i za události vyvolané zcela nezáměrně.

Kromě percepcce kauzality si autor všímá dalších aspektů odpovědnosti. Důležitým aspektem jsou kritéria morálního hodnocení — pozorovatel očekává od druhých lidí chování v souladu s vlastními kritérii morálky. Tato očekávání obsahují implicitně předpoklad, že člověk může svými osobními volbami ovlivňovat běh událostí.

Poslední část knihy je věnována autorově originální koncepci viny. Právě soud o vině je podle autora tím, čím se nejvíce liší perspektivy aktéra a neutrálního pozorovatele. V polemice s obviňujícím pozorovatelem se aktér uchyluje k nejrůznějším ospravedlněním. V souvislosti s vysvětlováním rozdílu mezi připisováním odpovědnosti a obviněním autor uvádí, že ospravedlnění aktér nabízí teprve po přisouzení morální odpovědnosti. K obvinění aktéra pak dochází tehdy, když pozorovatel zcela odmítá jeho ospravedlnění. Ztotožňování jevů obviňování a připisování morální odpovědnosti vyplývá podle autora z ignorování interpersonálních základů formulování soudů.

Cílem práce je prezentace autorovy vlastní teoretické koncepce a originálních myšlenek, významných nejen pro psychologii, ale i pro filozofii a právní vědu. Práce proto nemá charakter učebnice a zdánlivě náhodný výběr diskutovaných témat je z tohoto hlediska oprávněný. Práce má převážně teoretický ráz, empirické výzkumy jsou referovány jen velmi omezeně a ty, které by se přímo vztahovaly k autorově navržené teoretické koncepci, zcela chybí. Právě takové výzkumy by však mohly rozhodnout některé sporné otázky uvedené koncepce (přísné rozlišování odpovědnosti a viny, vliv informací o intencích aktéra a okolnostech jeho chování na přisouzení odpovědnosti aj.). Záslužné je, že autor poukazuje na značné terminologické problé-

my v oblasti atribuční teorie a dokládá je svými výzkumnými výsledky. Práce vy-
zývá k novým výzkumům v oblasti atribuce viny a bude zřejmě podnětná pro
všechny, kteří se touto oblastí sociálně psychologického výzkumu zabývají.

I. Koplíková

Tepperwein, K.: Umenie ľahko sa učiť. FONTANA Kiadó, s. r. o., Šamorín 1992, 171
stran (orig. Die „Kunst“ mühelos Lernens. Ariston Verlag, Genf 1983).

Prostřednictvím slovenského překladu (PhDr. Aleny Ivanové, CSc.) se naší široké
čtenářské veřejnosti stává dostupnou kniha švýcarského autora prof. Kurta Tepper-
weina *Umenie ľahko sa učiť* (Metódy, ktoré vám uľahčia učenie).

Knihu je možné považovat za velice dobrou praktickou příručku, je určena nejen
všem těm, kteří se chtějí učit, ale i těm, kteří učí. Knihu je možné doporučit učitel-
ům, studentům středních a vysokých škol, rodičům žáků základních škol, všem
dospělým, kteří se chtějí rekvalifikovat nebo získat nové poznatky, naučit se cizí
jazyk, všem, kterým se učení stalo celoživotním programem.

Učíme se po celý život. Učení není jen to, co se dělá ve škole. Učení je třeba
chápat mnohem širěji. Můžeme říci, že celý náš život se uskutečňuje jako proces
učení a teprve tak dostává svůj směr a smysl.

Autor v úvodní části knihy upozorňuje, že pro úspěch v učení jsou vedle inteli-
gence a zkušeností rozhodující i jiné faktory. Důležitější než vysoký inteligentní kvo-
cient jsou motivace, energie, vytrvalost a vnitřní harmonie, velkou úlohu má dále
schopnost koncentrace a dobrá paměť. V předložené knize se autor zabývá — dosud
velmi zanedbávanými — avšak velmi vhodnými učebními podmínkami, stejně jako
i významem dostatečného pohybu a správné výživy. Kromě uvedených faktorů jsou
právě tak důležité vyhýbání se strachu, stresu a jiným učebním blokádam učení se,
neboť jejich odstranění evidentně stupňuje schopnost učit se a zapamatovat si
a v mnohých případech umožňuje správné učení se vůbec. V knize prof. K. Tepper-
weina představuje různé učební metody, aby čtenářům umožnil podle situace a učeb-
ního cíle zvolit si nejvhodnější cestu. V této knize můžeme vidět učebnici a pracovní
knihu, pomocí níž lze optimalizovat další vzdělávání. Kniha napomůže čtenářům
najít více radosti v učení, aby měli ze své námahy při učení se co největší užitek
a kromě toho uchrání od klikatých cest a ušetří mnoho času. Život se však neskládá
jen z učení se. Svůj čas potřebují i odpočinek po vykonané práci, naše zájmy, záliby
atd. K tomu všemu nám zůstane potřebný čas jen tehdy, když se budeme umět ra-
cionálně učit. Je třeba si důkladně osvojit patřičné metody a konsekventně použít
jim odpovídající techniky. Toto vše nabízí čtenářům kniha prof. K. Tepperweina,
který se zabývá výzkumem nových vyučovacích a učebních metod. Autor informuje
čtenáře o nejnovějších výsledcích výzkumů známých a na tomto poli úspěšných
vědců (např. z Univerzity v Princetonu, z výzkumného pracoviště pro mnemologii
na Univerzitě v Lipsku, z Institutu Ludwiga Boltzmannova ve Vídni, z pracoviště
Superlearning Incorporated v New York City, z Institutu pro sugestologii a sugesto-
pedii v Sofii).

Výše nastíněné problémy jsou rozpracovány ve dvou hlavních částech knihy: 1. část
— Cesta k individuálnímu úspěchu v učení se, 2. část — Nejlepší metody učení se.
Každá z těchto částí je dále členěna do několika kapitol, za každou z nich najdeme
přehledné shrnutí, v němž autor uvádí v několika bodech nejdůležitější myšlenky
příslušné kapitoly, a to v podobě různých užitečných rad, doporučení atd.

První část knihy — Cesta k individuálnímu úspěchu v učení se — tvoří deset ka-
pitol, zaměřujících se na následující problémy spjaté s efektivním učním se: vyme-
zení pojmu inteligence, základní druhy učení a kognitivní aparát, faktory podporu-
jící učení, motivace učení, koncentrace pozornosti, paměť, stanovení cíle a správné
plánování při učení se, význam pracoviště (pracovního místa) pro efektivní učení
a pracovní rytmus, důležité informace o zkouškách, čtení ve smyslu učení se čtení
ještě jednou.